

Kari Enqvist: Suomalaisuuden värit

Joulun aika sai minut pohtimaan suomalaisuutta. Itse havahduin siitä hereille Tanskassa asuessani kun huomasin, että siellä ”Maa on niin kaunista” veisataan sanoin ”miespolvet seuraavat toisiaan”. Suomalainen ynisee: ”miespolvet vaipuvat unholaan”.

Ero on pieni mutta samalla suuri. Tanskassa elää toivo: vuosien kierto tuo uuden kevään, ei uutta talvea. Vilja kasvaa, sukupolvi toisensa jälkeen hoivailee esi-isien perintöä. Niinpä bodegoissaan juutit remahtavat tuon tuostakin nauramaan ilman näkyvää syytä kovalla, tupakoinnin särkemällä äänellä.

Suomalaisuuden värit ovat Helene Schjerfbeckin omakuvista. Täällä joulun suosikkilaulu kertoo kuolleesta pikkuveljestä. Iskelmäpuolella tämä lurppakorvainen alakulo huipentuu säkeeseen ”hautas löysin, mut kukkasen nauraneet ei”.

Suomalainen piehtaroi synkkyydessä. Joulun pitäisi olla valon ja riemun juhla, mutta suomalainen ryntää hautuumaalle. On oikeastaan ihme, ettei haudoille kiiruhdeta Juhannuksenakin.

1980-luvulla suomalaiset olivat kansa, joka oli eniten huolissaan euro-ohjuksista. Todellisuudessa meitä ne uhkasivat vähiten. Jopa islantilaiset olivat suuremmassa vaarassa.

Nyt suomalaisia masentaa ilmastonmuutos, taas eniten Euroopassa. Vaikka olemme muutoksen hyötyjiä, hiilijalanjälki ahdistaa jopa lapsia. Uhraukset ovat taas edessä, huokaa maailman taakkaa kantava suomalainen ajattelematta, että jos me huomisaamuna häviäisimme maan pinnalta, se auttaisi planeettamme vuosipäästöjä vain yhden aamupäivän verran.

Omassa mielessään suomalainen on paljon kärsinyt ihminen. Mutta suomalaisuudesta puuttuu tragedian ylevyys. Pikemmin se on patetiaa, humalaisen itkuista itsesääliä. Siitä kumpuaa aggressio, joka nostaa meidät tappotilastoissa tasolle, jota muualla Euroopassa saa hävetä.

Perinteisesti meillä on aina lyöty puukolla ja astalolla. Internetaika on opettanut meille myös käsiaseiden kätevyyden.

Näitä latuja tallaillessa tulee johtopäätökseen, että suomalaisuudessa on jotakin vikaa. Eikä vain jossakin kulmauksessa pientä säätöä vaativaa vikaa vaan rakenteellista vikaa. Suomalaisuus on kuin väärän kokoamisen vuoksi oudosti repsottava Ikean kaappi. Tämä tarkoittaa sitä, että vikaa täytyy löytyä myös niistä asioista, jotka kuvittelemme nostavan Suomen kansakuntien parhaimmiston. Asioista, joihin meidät on kasvatettu pyhästi uskomaan.

Kuten esimerkiksi Suomen luonto. Kun monen vuoden jälkeen palasin Suomeen, katsoin suomalaista järvimaisemaa vieraan silmin. Näin elottoman järvenpinnan ja pimeiden kuusien hallitseman, silmäkantamattomiin ulottuvan korpimaan, susien ja ilkeiden metsänhenkien valtakunnan. Se tuntui kauhistuttavalta, luotaantyöntävältä. Sen vastakohta on sievästi kumpuileva, peltojen, talojen ja hoidettujen metsätilkkujen täplittämä keskieurooppalainen kulttuurimaisema. Ja ero on tässä: jos suomalaiseen maisemaan ilmestyy ihminen, se on piloilla. Silloin käsi hamuaa heti vaistomaisesti kirvestä.

Mutta kulttuurimaiseman ihminen täydentää. Viiniköynnösrivit tuntuvat yksinäisiltä ilman korjaajia. Laaksossa erottuva pieni kylä tuo turvallisuutta: siellä on ihmisiä, sieltä saa tarvittaessa apua.

Ajatelkaamme siis tieteen parhaiden perinteiden mukaisesti sitä, mitä ei voi ajatella: että suomalaisen luontosuhteen kääntöpuoli on ihmisviha. Se selittäisi myös maastohiihdon suosion penkkiurheilulajina: suurimman osan ajasta katsoja ei näe ketään.

Ehkä vapautuisimme aggressioistamme, jos vain kääntäisimme selkämme havumetsille. Puiden sijasta halaisimme toisiamme. Leikkisimme italialaisia ja pulppuaisimme herkeämättä Aira Samulinin klarinetinkirkasta naurua.